

Rolnummers 229-231-237
238-240-241

Arrest nr. 39/91
van 19 december 1991

A R R E S T

In zake : de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking, tot wijziging van de artikelen 348, 350, 351 en 352 van het Strafwetboek en tot opheffing van artikel 353 van hetzelfde Wetboek.

Het Arbitragehof, in voltallige zitting,

samengesteld uit de voorzitters J. Delva en I. Pétry,
en de rechters J. Wathelet, D. André, F. Debaedts,
L. De Grève, K. Blanckaert, L.P. Suetens, M. Melchior,
H. Boel, L. François en P. Martens,
bijgestaan door de griffier L. Potoms,
onder voorzitterschap van voorzitter J. Delva,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*

*

I. **ONDERWERP VAN DE VORDERINGEN**

- A. Bij verzoekschrift aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van 18 juli 1990, wordt beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 2, 3 en 4 van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking, tot wijziging van de artikelen 348, 350, 351 en 352 van het Strafwetboek en tot opheffing van artikel 353 van hetzelfde Wetboek, door :
1. Frans Van Hemelen, bediende, wonende te 2410 Herentals, Hannekenshoek 13;
 2. Wim Danneels, leraar, wonende te 8200 Brugge, De Meersen 23.

Bij verzoekschrift van 16 augustus 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van dezelfde datum, komt de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, met zetel te 2800 Mechelen, Albert Geudensstraat 19, tussen in die zaak.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 229 van de rol.

- B. Bij verzoekschrift van 23 juli 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van 24 juli 1990, wordt de vernietiging gevorderd van voormelde wet door :
1. Yvo Van Hemelryk, archeoloog, wonende te 2020 Antwerpen, Zandvlietstraat 63;
 2. Francis Hartiel, beroepsmilitair, wonende te 2080 Antwerpen, Van Straelenlei 53.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 231 van de

rol.

C. Bij verzoekschrift van 7 september 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van 8 september 1990, wordt beroep tot vernietiging ingesteld van artikel 2, 4°, van voormelde wet door :

1. Herman Wouters, orthopedagoog, wonende te 3200 Kessel-Lo, Pellenbergstraat 164;
2. Marc Cortens, huisarts, wonende te 8670 Oostduinkerke, Leopold II-laan 7;
3. Jacques Villeneuve, kunstschilder, wonende te 3300 Tienen, Delpoortestraat 2;
4. Martine Van Eycken, zonder beroep, wonende te 3010 Wilsele, Vuntweg 6;
5. Nick Celis en zijn echtgenote Elise Van Geel, samenwonende te 3500 Hasselt, Banneuxstraat 86, in eigen naam en q.q. ouders en wettelijke voogden van hun minderjarig kind Wouter Celis.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 237 van de rol.

D. Bij verzoekschrift van 12 september 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van dezelfde datum, wordt beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 2, 3 en 4 van voormelde wet door de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, met zetel te 2800 Mechelen, Albert Geudensstraat 19.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 238 van de rol.

E. Bij verzoekschrift van 29 september 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van dezelfde datum, wordt beroep tot vernietiging ingesteld van artikel 2, tweede lid en volgende, van voormelde wet door :

1. Fernand Feyaerts, landmeter, wonende te 1170 Watermaal-Bosvoorde, Epiceastraat 19;
2. Paul Jourdain, bediende, wonende te 5303 Braibant, rue d'Yvoir;
3. Ghislain Demesmaeker, graveerder, wonende te 1500 Halle, Merenberg 1;
4. Jacques Van Godtsenhoven, leraar, handelend in zijn persoonlijke naam en in zijn hoedanigheid van voorzitter van de feitelijke vereniging Familles Unies, wonende te 1150 Brussel, Eggerickxstraat 8;
5. Patrick David, doctor in de rechten, wonende te 3090 Overijse, Vlietjeslaan 13;
6. Fabien Alaerts, student, wonende te 1030 Brussel, Paul Devignestraat 96;
7. Pierre Alaerts, technisch ingenieur, wonende te 1030 Brussel, Paul Devignestraat 96;
8. Charles Calmeyn, bediende, wonende te 1620 Drogenbos, Grote Baan 202;
9. Stéphane Cardon de Lichtbuer, bediende, wonende te 1150 Brussel, Patrijzendal 1;
10. Francis Collard, onderwijzer, wonende te 1150 Sint-Pieters-Woluwe, Guldendallaan 23;
11. Jean Crismer, makelaar in verzekeringen, wonende te 4431 Loncin, avenue A. Depont-hière 7;
12. Guy de la Croix, burgerlijk ingenieur, wonende te 3080 Tervuren, Madeliefjeslaan

5;

13. Henri Duquenne, notaris, wonende te 4000 Luik, rue de Campine 42;
14. Renaud Lannoy, scheikundig ingenieur, wonende te 6321 Tilly, rue Général Mellier 21;
15. Michel Minet, bediende, wonende te 1200 Brussel, Zuiderkruislaan 29;
16. Daniel Moens de Hase, kaderlid, wonende te 1950 Kraainem, Eekhoornlaan 13;
17. Gaston Perrez, leraar, wonende te 4050 Chaudfontaine, rue Bosny 19;
18. Michel Vanandrueel, informaticus, wonende te 1030 Brussel, Léopold Couroublestraat 27;
19. Philippe Scheppens, doctor in de geneeskunde, wonende te 8400 Oostende, H. Seruyslaan 75, handelend in zijn persoonlijke naam en in zijn hoedanigheid van algemeen secretaris van de Wereldfederatie van artsen voor eerbied van het menselijk leven;
20. de vereniging zonder winstoogmerk, Pro Vita, waarvan de zetel gevestigd is te 1160 Oudergem, la Malignéestraat 52.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 240 van de rol.

- F. Bij verzoekschrift van 1 oktober 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van dezelfde datum, heeft Rodolphe Liagre, geneesheer, wonende te 9050 Gentbrugge, Jef Vandermeulenstraat 59, beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 2, 3 en 4 van voormelde wet.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 241 van de rol.

Bij verzoekschrift van 2 oktober 1990, aan het Hof verzonden bij ter post aangetekende brief van dezelfde datum, komt de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, voornoemd, tussen in die zaak.

In de zaken met rolnummers 229, 231, 237, 238 en 240 was eveneens een vordering tot schorsing ingesteld van de bepalingen waarvan de vernietiging wordt gevorderd. Het Hof heeft die vorderingen tot schorsing verworpen bij arrest nr. 32/90 van 24 oktober 1990 in de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238 en bij arrest nr. 33/90 van dezelfde datum in de zaak met rolnummer 240.

II. RECHTSPLEGING

Zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238

Bij beschikkingen van respectievelijk 18 juli, 25 juli, 11 september en 18 september 1990 heeft de voorzitter in functie, conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, de leden van de zetel aangewezen in de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen toepassing diende te worden gegeven aan de artikelen 71 en 72 van voormelde organieke wet.

Van de beroepen is conform artikel 76, § 4, van de organieke wet kennisgeving gedaan bij ter post aangetekende brieven van 1 augustus 1990 voor de zaken met rolnummers 229 en 231, van 14 september 1990 voor de zaak met rolnummer 237, en van 19 september 1990 voor de zaak met rolnummer 238.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 10 augustus 1990 betreffende de zaken met rolnummers 229 en 231 en in het Belgisch Staatsblad van 25 september 1990 betreffende de zaken met rolnummers 237 en 238.

Bij beschikkingen van 11 en 18 september 1990 heeft de voorzitter in functie de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238 voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van 18 september 1990 heeft het Hof die zaken samengevoegd.

Van die beschikking is kennis gegeven aan partijen bij ter post aangetekende brieven van 19 september 1990.

De Ministerraad heeft op 14 september, 15 september en 31 oktober 1990 een memorie ingediend in iedere zaak.

Van die memories evenals van het voormelde verzoekschrift van 16 augustus 1990 van de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven is conform artikel 89 van de organieke wet kennisgeving gedaan bij ter post aangetekende brieven van 9 november 1990.

De respectieve verzoekende partijen evenals de tussenkomende partij Pro Vita - Gezin en Leven hebben een memorie van antwoord ingediend op 6 december 1990 in de zaak met rolnummer 231 en op 7 december 1990 in de zaken met rolnummers 229 en 238 en in de zaak met rolnummer 237.

Bij beschikking van 16 januari 1991 heeft de voorzitter in functie rechter P. Martens aangewezen als lid van de zetel, gelet op de toelating tot het emeritaat van voorzitter J. Sarot en de aanwijzing van mevrouw I. Pétry als voorzitter.

Bij beschikking van 16 januari 1991 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 18 juli 1991 in de zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238.

De zaak met rolnummer 240

Bij beschikking van 1 oktober 1990 heeft de voorzitter in functie, conform de artikelen 58 en 59 van de organieke wet, de leden van de zetel aangewezen.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen toepassing diende te worden gegeven aan de artikelen 71 en 72 van voormelde organieke wet.

Bij beschikking van 10 oktober 1990 heeft voorzitter J. Sarot de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Van het beroep is conform artikel 76, § 4, van de organieke wet kennisgeving gedaan bij ter post aangetekende brieven van 9 oktober 1990.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 11 oktober 1990.

De Ministerraad heeft een eerste memorie ingediend op 12 oktober 1990 en een tweede memorie op 23 november 1990.

De bij artikel 89 van de organieke wet voorgeschreven kennisgeving is gedaan bij ter post aangetekende brieven van 6 december 1990.

Verzoekers hebben een memorie van antwoord ingediend op 24 december 1990.

Bij beschikking van 16 januari 1991 heeft de voorzitter in functie rechter P. Martens aangewezen als lid van de zetel, gelet op de toelating tot het emeritaat van voorzitter J. Sarot en de aanwijzing van mevrouw I. Pétry als voorzitter.

Bij beschikking van 27 maart 1991 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 18 juli 1991.

De zaak met rolnummer 241

Bij beschikking van 2 oktober 1990 heeft de voorzitter in functie, conform de artikelen 58 en 59 van de organieke wet, de leden van de zetel aangewezen.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen toepassing diende te worden gegeven aan de artikelen 71 en 72 van voormelde organieke wet.

Van het beroep is conform artikel 76, § 4, van de organieke wet kennisgeving gedaan bij ter post aangetekende brieven van 9 oktober 1990.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 11 oktober 1990.

De Ministerraad heeft op 23 november 1990 een memorie ingediend.

Van die memorie evenals van het voormelde verzoekschrift in tussenkomst van de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven is conform artikel 89 van de organieke wet kennisgeving gedaan bij ter post aangetekende brieven van 4 december 1990.

De Ministerraad heeft op 28 december 1990 een memorie van antwoord ingediend.

De verzoekers en de tussenkomende partij v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven hebben een memorie van antwoord ingediend op 3 januari 1991 en een document betiteld "vervolg memorie van antwoord" op 21 februari 1991.

Bij beschikking van 27 maart 1991 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 18 juli 1991.

De samengevoegde zaken met rolnummers 229, 231, 237, 238, 240 en 241

Bij beschikking van 28 februari 1991 heeft het Hof de reeds samengevoegde zaken met rolnummers 229, 231, 237 en 238 en de zaken met rolnummers 240 en 241 samengevoegd.

Bij beschikking van 2 juli 1991 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen verlengd tot 18 januari 1992.

Bij beschikking van 1 oktober 1991 heeft het Hof beslist dat de zaken in gereedheid waren en heeft het de dag van de terechtzitting bepaald op 24 oktober 1991.

Van die beschikking evenals van voormelde beschikking tot samenvoeging is aan de partijen en hun advocaten kennis gegeven bij ter post aangetekende brieven van 2 oktober 1991.

Ter terechtzitting van 24 oktober 1991 :

- zijn verschenen

Mr. L. Deceuninck en Mr. V. Van Britsom, advocaten bij de balie te Gent, voor verzoekers in de zaken met rolnummers 229, 238 en 241 evenals voor de v.z.w. Pro Vita - Gezin en Leven, tussenkommende partij in de zaken met rolnummers 229 en 241;

Mr. J. Daelemans, advocaat bij de balie te Turnhout, voor verzoekers in de zaken met rolnummers 231 en 237;

Mr. H. Wynants en Mr. J.M. Letier, advocaten bij de balie te Brussel, voor verzoekers in de zaak met rolnummer 240;

Mr. M. Mahieu en Mr. E. Brewaeyts, advocaten
bij de balie te Brussel, voor de
Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel;

- hebben de rechters-verslaggevers H. Boel en
L. François verslag uitgebracht;
- zijn voornoemde advocaten gehoord;

- zijn de samengevoegde zaken in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

III. ONDERWERP VAN DE BESTREDEN WET

- 3.1. Artikel 1 van de bestreden wet vervangt artikel 348 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 348 stelt het opzettelijk veroorzaken van vruchtafdrijving bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd strafbaar, evenals de poging daartoe.
- 3.2. Artikel 2 van de bestreden wet vervangt artikel 350 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 350 van het Strafwetboek stelt, in zijn eerste lid, het veroorzaken van vruchtafdrijving bij een vrouw die daarin heeft toegestemd, strafbaar. Het tweede lid bepaalt evenwel dat er geen misdrijf is wanneer de zwangere vrouw die door haar toestand in een noodsituatie verkeert, een geneesheer verzoekt haar zwangerschap af te breken en indien de zwangerschapsafbreking uitgevoerd wordt onder de voorwaarden die in dat lid, sub 1° tot 6° worden bepaald.
- 3.3. Artikel 3 van de bestreden wet vervangt artikel 351 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 351 stelt de vrouw strafbaar die opzettelijk een vruchtafdrijving laat verrichten buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350 (nieuw).
- 3.4. Artikel 4 van de bestreden wet vervangt artikel

352 van het Strafwetboek. Het nieuwe artikel 352 heeft betrekking op het geval dat de middelen die worden gebruikt met het oogmerk om vruchtafdrijving te verwekken, de dood tot gevolg hebben en de ingreep werd verricht buiten de voorwaarden gesteld in artikel 350 (nieuw).

- 3.5. Artikel 5 van de bestreden wet heft artikel 353 van het Strafwetboek op.

IV. IN RECHTE

Ten aanzien van het belang

4.A.1. Zaak met rolnummer 229

- 4.A.1.1. Tot staving van hun belang stellen de verzoekers dat zij als "gehuwde mannen ... rechtstreeks geconfronteerd" worden met de door hen aangevoerde schendingen van de Grondwet en zij "roepen ze in voor zichzelf en hun kinderen".

De Ministerraad oordeelt dat verzoekers niet doen blijken van het vereiste belang, vermits zij niet bewijzen dat hun rechtssituatie als echtgenoot of toekomstige vader rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden beïnvloed door de omstandigheid dat bepaalde gevallen van zwangerschapsafbreking niet langer strafbare inbreuken uitmaken.

- 4.A.1.2. De tussenkomende partij - de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" - betoogt dat zij als vereniging binnen het kader van haar statutaire doelstelling opkomt voor de verdediging van een specifiek collectief belang en dat de concrete activiteiten van de vereniging laten blijken van een duurzame werking.

De Ministerraad laat gelden dat de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" geen specifiek collectief belang nastreeft, vermits de verdediging van het leven een waarde is die overeenkomt met het algemeen belang, en niet representatief is, vermits de vereniging slechts 54 effectieve leden telt.

4.A.2. Zaak met rolnummer 231

De beide verzoekers roepen zowel een "proceduuriaal belang" in, gesteund op artikel 26 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, als een "algemeen maar persoonlijk rechtstreeks belang, gesteund op de aangevoerde aantasting van hun persoonlijke gewetensplicht en -vrijheid, alsmede van hun "personalistische overtuiging", onder meer "door de verplichting om deel te nemen aan de uitvoering van de strafwet onder meer ten gevolge van hun verplichte bijdragen tot de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering, die mede daartoe worden aangewend". De beide verzoekers vermelden nog dat zij bestuursleden zijn van de Partij voor Christelijke Solidariteit, die de bescherming van het ongeboren menselijk leven en de verdediging van de rechten van gehandicapten als eerste standpunten in haar handvest heeft opgenomen.

De Ministerraad oordeelt dat de verzoekers niet aantonen dat de bestreden wet hun rechtssituatie rechtstreeks en ongunstig zou kunnen beïnvloeden; daarenboven rechtvaardigen zij geen enkel rechtstreeks verband met hun hoedanigheid van bijdrageplichtigen in de lasten van de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

4.A.3. Zaak met rolnummer 237

Tot staving van hun belang voeren de verzoekers aan dat zij als begeleider van leefgroepen van zwaar mentaal gehandicapten (eerste verzoeker), medewerker aan een medisch-pedagogisch centrum en een bezigheidstehuis (tweede verzoeker), gehandicapten (derde en vierde verzoeker), ouders van een gehandicapt minderjarige (vijfde verzoeker), en oprichters en medewerkers van de groep ANGST (Actiecomité namens gehandicapten solidair tegen het wetsvoorstel Herman-Michielsen) (alle verzoekers), belang hebben bij de vernietiging van de bestreden wetsbepalingen. Zij beroepen zich op een moreel belang omdat zij worden aangetast :

- a) in hun persoonlijke gewetensplicht doordat zij verplicht zijn medewerking te verlenen aan de uitvoering van de bestreden strafwet ingevolge hun verplichte bijdragen tot de Ziekte- en invaliditeitsverzekering;
- b) in hun waardigheid doordat de bestreden wet een onderscheid maakt tussen burgers met en zonder handicap;
- c) in hun belang als echtgenoot.

De Ministerraad is van oordeel dat verzoekende partijen niet laten blijken van het rechtens vereiste belang, omdat de bestreden wet in essentie een strafwet is, die noch rechten, noch verplichtingen in het leven roept; een individueel burger of een vereniging van burgers kan geen specifiek belang laten gelden bij het al dan niet strafbaar stellen van bepaalde handelingen, feiten of nalatigheden.

4.A.4. Zaak met rolnummer 238

De verzoekende partij - de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" - herneemt ten aanzien van het vereiste belang de argumenten die zij heeft ontwikkeld in haar tussenkomst in de zaak met rolnummer 229. De Raad van beheer heeft op 31 augustus 1990 beslist een eigen verzoekschrift in te dienen.

4.A.5. Zaak met rolnummer 240

De verzoekende partijen, natuurlijke personen, zijn van oordeel dat zij van belang bij het beroep doen blijken, door aan te voeren dat de bestreden wet voor hen discriminerende bepalingen bevat en het internationaal recht schendt. In de uiteenzetting van het tweede middel geven zij voorts te kennen dat zij van hun belang bij het beroep doen blijken in hun hoedanigheid van vader of toekomstige vader.

De verzoekende partij v.z.w. "Pro Vita" is van oordeel dat zij van belang doet blijken door te verwijzen naar het doel van haar activiteiten. Zij citeert uit haar statuten, die bepalen dat de vereniging tot doel heeft het menselijk leven te verdedigen in elk stadium van zijn ontwikkeling, onder meer overeenkomstig de rechten van de persoon, geproclameerd door het Verdrag betreffende de Rechten van de Mens van 4 november 1950.

De Raad van beheer heeft op 26 juni 1990 besloten het beroep in te stellen.

De Ministerraad is van oordeel dat de verzoekende partijen, natuurlijke personen, niet aantonen dat zij rechtstreeks en ongunstig zouden kunnen worden geraakt door de bestreden wetsbepalingen. Wat de v.z.w. "Pro Vita" betreft, stelt de Ministerraad dat het statutaire doel van de vereniging, de bescherming van het leven, door zijn algemeenheid samenvalt met het algemeen belang en dat de ver-

eniging niet laat blijken van concrete en duurzame activiteiten met het oog op het verwezenlijken van haar doelstelling.

4.A.6. Zaak met rolnummer 241

- 4.A.6.1. De verzoekende partij meent dat zij bij het beroep belang heeft als geneesheer en als echtgenoot en vader.

Als wetenschapsmens en als geneesheer voelt verzoeker zich aangetast in zijn menselijke waardigheid en eer. Materieel heeft hij belang omdat hij, bij een weigering om medewerking te verlenen aan een zwangerschapsafbreking, verplicht is zijn patiënten te laten gaan om een andere geneesheer op te zoeken met financieel verlies als gevolg, vermits die patiënten meer dan waarschijnlijk in het vervolg die andere arts zullen verkiezen bij latere ziekten of kwalen.

De Ministerraad is van oordeel dat de situatie van verzoeker als echtgenoot en vader niet rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

Alle door de verzoekende partijen ontwikkelde overwegingen, die door hem gebracht worden onder de noemer "moreel belang", verwijzen in essentie naar zijn ethische appreciatie van de bestreden wet en de gevoelens die die wet bij hem oproept.

De aangehaalde materiële gevolgen betreffen een loutere bewering die door geen enkel concreet gegeven wordt gestaafd. Elk vrij beroep waarvan de beoefenaar over een bepaalde mate van onafhankelijkheid beschikt loopt het risico dat op een gegeven ogenblik het cliënteel de voorkeur geeft aan en ander.

- 4.A.6.2. De tussenkomenende partij v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" verwijst naar haar statuten. Zij geeft een overzicht van haar praktische verwezenlijkingen om haar statutair doel te bereiken. Zij wijst er nog op dat de opvang thans ernstig bemoeilijkt wordt sedert de bestreden wet in voege is.

Ten aanzien van de tussenkomenende partij herneemt de Ministerraad de argumenten ontwikkeld ten aanzien van de twintigste verzoekende partij in de zaak met rolnummer 240 (4.A.5).

- 4.B.1. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 vereisen dat iedere natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep instelt, doet

blijken van een belang; hieruit volgt dat de actio popularis niet toelaatbaar is. Het vereiste belang is slechts aanwezig bij diegenen die door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig in hun situatie zouden kunnen worden geraakt.

Wat de individuele verzoekers betreft

- 4.B.2. Het merendeel van de verzoekers voert aan dat zij als man belang hebben bij de vernietiging van de bestreden bepalingen omdat zij rechtstreeks worden geraakt door de door hen aangevoerde schendingen van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet in hun hoedanigheid van gehuwd man of van vader.

De bestreden wetgeving is, in de mate dat zij de zwangerschapsafbreking regelt, van die aard dat zij het familiaal leven van de verzoekers rechtstreeks kan raken.

Die verzoekers doen blijken van het rechtens vereiste belang, zonder dat het noodzakelijk is de andere door hen aangevoerde hoedanigheden te onderzoeken.

- 4.B.3. De andere verzoekende partijen -met name de partij Villeneuve Jacques, Van Eycken Martine en Van Geel Elise (zaak met rolnummer 237)- zijn van oordeel dat zij rechtstreeks in hun persoonlijke gewetensplichten en -vrijheid worden aangetast door de verplichting om deel te nemen aan de uitvoering van de strafwet.

De bestreden wet houdt evenwel, in strijd met

wat de verzoekers beweren, voor niemand de verplichting in om tegen zijn wil medewerking te verlenen aan zwangerschapsafbrekingen. Het verband dat de verzoekers zien tussen hun verplichte bijdragen tot de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering en zwangerschapsafbrekingen is zodanig los dat het niet in aanmerking kan worden genomen ter verantwoording van het door de Grondwet en de bijzondere wet vereiste belang.

De andere door die verzoekende partijen ontwikkelde overwegingen verwijzen in essentie naar hun ethische appreciatie van de bestreden wet en de gevoelens die deze wet bij hen oproept. Het feit dat rechtsonderhorigen een wet afkeuren die aanleiding kan geven tot een ethisch debat, kan niet worden aangehouden ter verantwoording van het rechtens vereiste belang.

Wat de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" en de v.z.w. "Pro Vita" betreft

- 4.B.4. Het maatschappelijk doel van de verzoekende partij v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" is meer bepaald : "a) het respect van het menselijk leven, vanaf de conceptie tot aan de natuurlijke dood, te beveiligen; b) te ijveren voor het behoud van een efficinte wetsbescherming van het menselijk leven; (...)".

Het maatschappelijk doel van de verzoekende partij v.z.w. "Pro Vita" is meer bepaald het menselijk leven te verdedigen in elk stadium van zijn ontwikkeling, onder meer overeenkomstig de rechten van de persoon, geproclameerd door het

Verdrag betreffende de Rechten van de Mens van 4 november 1950.

- 4.B.5. Opdat het beroep ingesteld door een vereniging zonder winstoogmerk, die zich op een collectief moreel belang beroept ontvankelijk zou zijn voor het Hof, is vereist dat het maatschappelijk doel van de vereniging van bijzondere aard is en derhalve onderscheiden van het algemeen belang, dat dit maatschappelijk doel ook werkelijk wordt nagestreefd, wat moet blijken uit de concrete activiteiten van de vereniging, dat de vereniging blijk geeft van een duurzame werking, zowel in het verleden als in het heden en dat het collectief belang niet beperkt is tot de individuele belangen van de leden.

Het Hof stelt vast dat de twee verzoekende verenigingen aan de voormelde voorwaarden voldoen, inzonderheid doordat zij onder meer tot doel hebben het menselijk leven te verdedigen in elk stadium van zijn ontwikkeling en meer bepaald vóór de geboorte, en doordat zij het bewijs leveren van een concrete en duurzame activiteit. Zij doen blijken van het vereiste belang.

- 4.B.6. Als tussenkomende partij doet de v.z.w. "Pro Vita - Gezin en Leven" eveneens blijken van het vereiste belang.

Ten gronde

Middelen betreffende de procedure die gevolgd werd voor de aanneming van de bestreden norm

- 5.A.1. *Het eerste middel in de zaken met rolnummer 229, 238 en 241 is afgeleid uit de schending van regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten. De "zogenaamde" wet van 3 april 1990 is geen wet van de Staat, vermits zij met schending van de artikelen 69 en 82 van de Grondwet tot stand is gekomen zonder de medewerking van de Koning als derde tak van de wetgevende macht.*
- 5.A.2. *Het eerste middel in de zaak met rolnummer 231 is afgeleid uit de schending van, enerzijds de artikelen 25, 26, 69, 79, derde lid, en 82 van de Grondwet, aangezien de bestreden wet met schending daarvan is tot stand gekomen en derhalve geen geldingskracht heeft en, anderzijds de artikelen 7, 9 en 30 van de Grondwet, nu de wetgever de beoordeling van de constitutieve bestanddelen van het misdrijf -met name het niet-bestaan van een noodsituatie- aan de strafrechter onttrekt en nu het legaliteitsbeginsel impliceert dat de straffen van strafbaar gestelde gedragingen in de wet moeten zijn omschreven, terwijl de appreciatie van de vaste wil en de noodsituatie de strafbaarheid theoretisch maken.*
- 5.A.3. *De Ministerraad wijst er in zijn memories op dat noch de artikelen 69 en 82 van de Grondwet, noch de artikelen 7, 9, 25, 26 en 30 van de Grondwet bevoegdheidsverdelende regels zijn, of behoren tot de andere bepalingen van de Grondwet (de artikelen 6, 6bis en 17) die het Hof vermag te toetsen. De middelen zijn derhalve niet ontvankelijk gezien het Hof onbevoegd is ervan kennis te nemen.*
- 5.A.4. *De verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 229 en 241 zijn van oordeel dat artikel 1, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof een algemeen karakter heeft en zowel miskenningen van de externe als van de interne uitoefening van de bevoegdheden van onder meer de Staat sanctioneert. De tekst van deze bepaling is duidelijk en de verwijzing naar de parlementaire voorbereiding ervan is dan ook niet relevant.*
- 5.B.1. *De middelen zijn afgeleid uit de schending van de artikelen 7, 9, 25, 26, 30, 69, 79, derde lid, en 82 van de Grondwet. Noch artikel 107ter*

van de Grondwet, noch artikel 1 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 kent het Hof de bevoegdheid toe om de eventuele schending van die artikelen te sanctioneren : het betreft immers geen regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten, noch regels bedoeld in artikel 1, 2°, van die bijzondere wet.

Die middelen kunnen niet in aanmerking worden genomen.

Middelen afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet

6.A.1. *Het tweede middel in de zaken met rolnummer 229, 238 en 241 is afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet.*

De verzoekende partijen zijn van oordeel dat de artikelen 2 tot 4 van de bestreden wet een willekeurig en onverantwoord onderscheid maken tussen bepaalde categorieën van personen, dat door grondwettelijke en internationale rechtsregels verboden wordt.

In de zaak met rolnummer 229 worden vier onderscheiden discriminaties aangeklaagd; in de zaken met rolnummer 238 en 241 worden vijf onderscheiden discriminaties aangeklaagd :

a) De bestreden bepalingen discrimineren bij de toepassing van het recht op leven in strijd met zowel de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet als met artikel 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 2,1 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en artikel 6,1 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten. De continuïteit van het menselijk leven vanaf de bevruchting impliceert zijn onafgebroken en zelfde bescherming ab initio, over de geboorte heen tot de dood.

De bestreden wet maakt echter een daarmee

strijdig onderscheid tussen de zwangerschapsafbreking vóór het einde van de twaalfde week na de bevruchting en na het einde van de twaalfde week, tussen ongeboren doch reeds verwekte kinderen en geboren kinderen, tussen ongeboren doch reeds verwekte kinderen en hun moeder en tussen het kind dat geboren zal worden met een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose en een gezond kind.

- b) De bestreden bepalingen discrimineren bij de toepassing van het verbod tot foltering in strijd met zowel artikel 6 als 6bis van de Grondwet als met artikel 5 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Verzoekers zijn van oordeel dat de vruchtafdrijving waarvan de bestreden wet de straffeloosheid beoogt, slechts kan verwezenlijkt worden via het stellen van een wreedaardige, onmenselijke behandeling die folterend en vernederend is, zowel in hoofde van het verwekte kind, de moeder als de vader. Het verbod tot foltering is onvoorwaardelijk en absoluut en de toestemming van de gefolterde vrouw neemt dit karakter niet weg. De bestreden wet maakt echter een daarmee strijdig onderscheid door toe te laten om straffeloos bepaalde vrouwen en verwekte doch nog ongeboren kinderen aan foltering te onderwerpen, in tegenstelling tot andere vrouwen en kinderen.
- c) De bestreden bepalingen discrimineren de vader ten opzichte van de moeder van het verwekte kind in verband met het recht op gezinsleven en aanverwante rechten en dit in strijd met zowel de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet als met de artikelen 12, 16,1 en 16,3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 8 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, de artikelen 17, 23 en 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, artikel 10 van het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en de artikelen 3, 10, 12 en 16 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. De bestreden wet maakt immers een willekeurig en

discriminerend onderscheid omdat het recht op gezinsleven van de man, verwekker en vader van het nog ongebooren kind, totaal genegeerd wordt en afhankelijk gesteld wordt van de willekeur van de vrouw, moeder van het kind. Tevens wordt ook het recht op gezinsleven van het verwekte, maar nog ongebooren kind, volkomen genegeerd.

- d) *De bestreden bepalingen discrimineren de vader van het verwekte doch ongebooren kind tegenover de moeder van dit kind in verband met het recht om beroep te doen op een onpartijdige rechtbank en aanverwante rechten en dit in strijd met de artikelen 6, 6bis en 30 van de Grondwet, alsmede met artikel 10 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 6 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Aan de man en aan het verwekte doch ongebooren kind ontzegt de wet het recht om beroep te doen op een onpartijdige rechtbank en aanverwante rechten, op het oogenblik dat de vrouw de beslissing tot vruchtafdrijving neemt.*
- e) *De bestreden wet maakt in strijd met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet alsmede met de artikelen 10 en 12 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de artikelen 6 en 8 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, de artikelen 14, 17, 23, eerste zin, en 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten en artikel 10 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten een willekeurig en discriminerend onderscheid omdat, enerzijds, het recht op gezinsleven van de ouders van de minderjarige moeder totaal genegeerd wordt en afhankelijk gesteld wordt van de willekeur van hun minderjarige dochter en omdat zij, anderzijds, geen beroep kunnen doen op een onpartijdige rechtbank.*

6.A.2. *Het tweede middel in de zaak met rolnummer 231 is afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet. De bestreden wet scheidt diverse rechtsongelijkheden tussen personen, categorieën en overtuigingen, door een bevoorrechte rechtspositie te creëren voor de vrouw en de minderjarige zwangere vrouw die een alleenrecht, een exclusieve beslissingsbevoegdheid en*

zelfbeschikking verkrijgt om soeverein, als het ware als opperrechter en eigen wetgever, te beslissen over leven en dood van het eigen ongeboren kind, zonder responsabilisering in hoofde van de man, partner, gezin, geneesheer en maatschappij. De wet creëert een discriminatie tussen mensen met een recht op leven en mensen met een voorwaardelijk recht op leven, tussen gehandicapten en anderen, tussen man en vrouw. De wet creëert tenslotte ook een ongelijkheid ten aanzien van de arts.

6.A.3. Het eerste middel in de zaak met rolnummer 237 is afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, doordat het nieuwe artikel 350, tweede lid, 4°, van het Strafwetboek toelaat dat de zwangerschap onder de voorwaarden bepaald onder het 1°, b), het 2° en het 3° wordt afgebroken, indien het voltooiën van de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de vrouw of indien vaststaat dat het kind dat geboren zal worden, zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose en dat, in dat geval de geneesheer tot wie de vrouw zich heeft gewend, de medewerking moet vragen van een tweede geneesheer, wiens advies bij het dossier moet worden gevoegd, terwijl, enerzijds, een ongelijkheid is gecreëerd door de bevoorrechte positie en het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw ten aanzien van het levensrecht van het kind en door de verminderde rechtspositie van gehandicapten en van de man en ouder, en, anderzijds, via de aanvoering van het gelijkheidsbeginsel het voor het Arbitragehof mogelijk wordt de naleving van andere grondwettelijke bepalingen en rechtsbeginsels in het toetsingsproces te betrekken.

Verzoekers verwijzen terzake naar de artikelen 2 en 14 van het E.V.R.M., de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Conventie betreffende de Rechten van het Kind en naar het feit dat na verloop van vierentwintig weken tot aan de bevalling de foetus geen enkele rechtsbescherming geniet.

6.A.4. Het tweede middel in de zaak met rolnummer 237 is afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 6bis, 7, 9 en 30 van de Grondwet en artikel 2 van het Strafwetboek, doordat de bestreden norm de appreciatie van de in te roepen ongeneeslijke zware kwaal aan het oordeel van de rechter onttrekt, terwijl de beoordeling van de al dan niet strijdigheid van de gedraging met de rechtsnorm

tot de essentie van de jurisdictionele functie behoort en doordat in de huidige wettekst de foetus na verloop van vierentwintig weken tot aan de bevalling geen enkele rechtsbescherming geniet, terwijl de abortieve handelingen in deze periode niet als kindermoord kunnen bestraft worden en evenmin als vruchtafdrijving worden bestraft.

6.A.5. De verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 240 voeren vijf middelen aan, afgeleid uit de schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet. Zij luiden als volgt :

6.A.5.1. "Schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, doordat artikel 350 van het Strafwetboek zoals gewijzigd door artikel 2 van de wet van 3 april 1990 bepaalt dat er geen misdrijf is wanneer een zwangere vrouw een geneesheer verzoekt haar zwangerschap af te breken terwijl zij in een noodsituatie verkeert en de zwangerschapsafbreking uitgevoerd wordt onder de in de wet van 3 april 1990 vermelde voorwaarden; terwijl het recht op leven van ieder menselijk wezen, een onvervreemdbaar recht, zowel door de Belgische wetgever als door de in de interne rechtsorde geldende internationale verdragsbepalingen wordt erkend, dat inzonderheid dat recht wordt erkend in het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, artikel 2, en het Internationaal Verdrag inzake de burgerrechten en de politieke rechten van 19 december 1966, artikel 6, alsmede in de Verklaring van de rechten van het kind, aangenomen op 20 november 1959 door de vergadering van de Verenigde Naties en in het Verdrag betreffende de rechten van het kind aangenomen door de Verenigde Naties op 20 november 1989, ondertekend door de Belgische Staat op 26 januari 1990, en 2 september 1990 in werking getreden, in de aanhef en in artikel 6; zodat de Belgische Staat, door aan de zwangere vrouw die in een noodsituatie verkeert het recht toe te kennen om een abortus te laten uitvoeren, de artikelen 6 en 6bis heeft geschonden van de Grondwet alsmede de dwingende regels van het internationale recht". (eerste middel)

6.A.5.2. "Schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet; doordat artikel 350 van het Strafwetboek aan de zwangere vrouw die in een noodsituatie verkeert toestaat een abortus te laten uitvoeren enkel omdat zij dat zo wil zonder dat zij de vader van

het kind dat moet geboren worden moet waarschuwen, laat staan om toestemming vragen ongeacht of het kind door zijn vader is erkend of niet (artikel 328 van het Burgerlijk Wetboek); doordat de verzoekende partijen onder 1 tot 19, van hun belang doen blijken om in rechte te treden in hun hoedanigheid van vader of toekomstige vader;

doordat immers het vereiste belang bestaat ten aanzien van ieder waarvan de rechtssituatie rechtstreeks en ongunstig door de bestreden norm zou kunnen worden aangetast (zie arrest nr. 18/90 van het Arbitragehof van 23 mei 1990);

doordat, omdat de echtgenoot of de partner van een zwangere vrouw niet op de hoogte gebracht moet worden van de bedoeling van de vrouw om een abortus te laten uitvoeren, het zou kunnen dat zij, zonder dat zij dat weten enkel als gevolg van de beslissing van hun echtgenote of van hun partner hun vaderschap niet tot een normaal einde kunnen brengen;

terwijl uit die bepaling voortvloeit dat enkel de wil van de zwangere vrouw in overweging wordt genomen en de instemming van de vader noch vereist, noch zelfs gevraagd wordt;

terwijl het Internationaal recht en met name artikel 12 van het Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden de man en vrouw het recht garanderen om een gezin te stichten evenals artikel 23 van het Internationaal Verdrag inzake de burgerrechten en de politieke rechten;

zodat de Belgische Staat, door aan de zwangere vrouw het recht te verlenen alleen te beslissen tot zwangerschapsafbreking zonder voorafgaande instemming van haar echtgenoot of partner, een discriminerende regeling heeft ingevoerd ten aanzien van de vader en moeder en aldus de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet heeft geschonden" (tweede middel).

6.A.5.3. "Schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet;

doordat artikel 2, 4°, van de wet van 3 april 1990 een discriminatie invoert van de geconcipieerde kinderen volgens hun gezondheidstoestand, en meer bepaald naargelang ze al dan niet gehandicapt zijn of lijden aan een uiterst zware kwaal die op het ogenblik van de diagnose als ongeneeslijk wordt erkend zonder dat de constante vooruitgang van de medische en biologische wetenschap in overweging wordt genomen;

terwijl dat criterium zoals vastgesteld in de wet niet duidelijk gedefinieerd is en meer of minder laks zal kunnen worden geïnterpreteerd,

zonder objectieve controle, waardoor aldus een discriminatie wordt ingevoerd ten aanzien van de geconcipieerde kinderen;
 zodanig dat de Belgische Staat, door in verschillende voorwaarden te voorzien voor de abortus al naar gelang het kind dat geboren moet worden al dan niet als gehandicapt zal worden erkend, ongeneeslijk zal worden geacht op het ogenblik van de diagnose, een discriminerende regeling heeft ingevoerd ten aanzien van kinderen die moeten geboren worden, en de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet heeft geschonden". (derde middel)

- 6.A.5.4. "Schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet;
 doordat artikel 2 van de wet van 3 april 1990 de zwangerschapsafbreking toestaat op de voorwaarden waarin de wet voorziet op verschillende tijdstippen volgens de conceptieperiode;
 terwijl er geen enkele objectieve reden bestaat om een sinds minder dan twaalf weken geconcipieerd kind niet het recht toe te kennen op leven terwijl dat recht toegekend is aan sinds meer dan twaalf weken geconcipieerde kinderen en zij in onze rechtsorde zonder onderscheid als rechtssubjecten worden aangemerkt, die vanaf hun conceptie bevoegd zijn om te erven, een schenking te ontvangen, en door hun vader te worden erkend;
 zodat de Belgische Staat, door het invoeren van een discriminerende regeling ten opzichte van de geconcipieerde kinderen volgens de datum van de conceptie, de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet heeft geschonden". (vierde middel)
- 6.A.5.5. "Schending van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet;
 doordat artikel 2, 6°, van de wet van 3 april 1990 de geneesheer toestaat een ingreep te weigeren, maar hem verplicht de vrouw bij haar eerste bezoek in kennis te stellen van zijn weigering;
 terwijl alle Belgische geneesheren als gelijk voor de wet kunnen worden aangemerkt, inzonderheid ten aanzien van hun patiënten;
 terwijl de aangevochten wet een feitelijke discriminatie zal invoeren ten aanzien van de Belgische geneesheren die al dan niet zullen accepteren de zwangerschapsafbreking uit te voeren;
 terwijl die discriminatie snel bekend zal zijn en de verzoekende partij onder 19 en het medische korps in zijn geheel nadeel zal berokkenen of althans zal kunnen berokkenen;

terwijl immers de bestreden wet van de geneesheer eist dat hij de patiënte bij haar eerste bezoek van zijn standpunt op de hoogte stelt terwijl hij haar als vertrouwensarts van deze laatste anders dan door een abortus zou hebben kunnen helpen, door behoorlijk en in vertrouwen zijn taak van arts uit te oefenen die erin bestaat ieder in alle gevallen en volgens zijn eed van Hippocrates te hulp te komen; zodat de Belgische Staat, door een discriminerende regeling in te voeren ten aanzien van de geneesheren die al dan niet zullen accepteren hun medewerking te verlenen aan een zwangerschapsafbreking, de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet heeft geschonden" (vijfde middel).

- 6.A.6.1. De Ministerraad is in zijn memories in de zaken met rolnummer 229, 238 en 241 van oordeel dat het tweede middel (6.A.1.) onontvankelijk is wegens gebrek aan nauwkeurigheid. Het volstaat niet dat een middel stelt dat de bestreden wet de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet schendt. Het middel moet daarenboven met voldoende nauwkeurigheid aanduiden waarin deze schending bestaat. Los van de vraag of tussen de bepalingen van internationaal recht die door verzoekers worden ingeroepen, er bepalingen zijn die rechtstreekse werking hebben, moet men opmerken dat de verzoekers in werkelijkheid, op louter formele wijze, stellen dat de bepalingen van de bestreden wet discriminaties tot stand zouden brengen, maar hun loutere bewering laat niet toe op concrete wijze vast te stellen waarin de beweerde discriminaties zouden bestaan.
- 6.A.6.2. In ondergeschikte orde onderzoekt de Ministerraad het middel in al zijn onderdelen. Volgens de Ministerraad dient men vooraf de vraag te stellen of men in deze wel een schending van de artikelen 6 of 6bis van de Grondwet kan onderkennen. Artikel 6 bepaalt : "Alle Belgen zijn gelijk voor de wet", terwijl 6bis bepaalt : "Het genot van de rechten en de vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden". Krachtens artikel 4 van de Grondwet wordt de staat van Belg verkregen, behouden of verloren volgens de regels bij de burgerlijke wet gesteld. Het Wetboek van de Belgische Nationaliteit bepaalt in essentie dat de staat van Belg in beginsel verkregen wordt door geboorte. Indien de bestreden wet een "discriminatie" of "ongelijke behandeling" zou bevatten, dan slaat deze beweerde discriminatie of ongelijke behandeling

op personen die nog niet geboren zijn, zodat, op grond van een logische en letterlijke interpretatie van de bedoelde grondwetsartikelen, geen schending van de artikelen 6 of 6bis kan worden onderkend.

- 6.A.6.2.1. Ten aanzien van de discriminatie bij de toepassing van het recht op leven (onderdeel a) merkt de Ministerraad op dat de verzoekende partijen geen grondwettelijke grondslag geven aan het "recht op leven", doch dit recht afleiden uit een aantal internationaalrechtelijke bepalingen. Het spreekt vanzelf dat de bepalingen van internationaal recht die niet het voorwerp zijn van een akte van instemming niet kunnen ingeroepen worden; van de bepalingen die het voorwerp hebben uitgemaakt van een akte van instemming kunnen enkel deze worden ingeroepen die rechtstreekse werking hebben. De pre-ambule van de Verklaring van de Rechten van het Kind (Verenigde Naties 1959) en het Verdrag over de Rechten van het Kind (Verenigde Naties, 20 november 1989) maken niet het voorwerp uit van een instemming. Indien daarentegen het recht op leven wordt gehuldigd door andere bepalingen die door verzoekers worden ingeroepen, heeft dit recht nochtans niet de draagwijdte welke verzoekers daaraan geven. De vraag op welk ogenblik dit recht op leven een aanvang neemt is een vraag die open blijft, aangezien dit ogenblik niet noodzakelijk dit van de verwekking is. Noch de tekst van artikel 2 van het E.V.R.M., noch de voorbereidende werken brengen enige klaarheid. Terzake bestaat geen rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens; enkel de Europese Commissie heeft in één enkel geval de verenigbaarheid van een wetgeving betreffende abortus met artikel 2 van het E.V.R.M. moeten onderzoeken (E.C.R.M., 13 mei 1980, Verzoek 8.416/79, D.R. Vol. 19, p. 244). In essentie heeft de Commissie beslist dat het menselijk embryo geen absoluut recht op leven heeft. Dit recht moet inderdaad minstens worden afgewogen ten opzichte van de rechten van de moeder. De internationale teksten werden uitgewerkt teneinde aan de nationale wetgever de zorg te laten vast te stellen in welke mate het recht op leven vóór, op, of na de geboorte wordt verzekerd; deze bepalingen laten bovendien aan de nationale wetgevers toe de toepassing van het principe uit te werken, minstens voor wat betreft het al dan niet absoluut karakter van de strafbaarstelling van vrijwillige zwangerschapsafbreking. In zeer ondergeschikte orde moet men vaststellen dat de bepalingen van de bestreden wet geen

ongelijkheid of discriminatie tot stand brengen. Het onderscheid dat door de wet wordt gehanteerd is verre van arbitrair en berust op situaties die op objectieve wijze verschillen en er bestaat een redelijke evenredigheid tussen de aangewende middelen en het beoogde doel. Het onderscheid tussen de foetus van minder dan 12 weken en de foetus die ouder is dan 12 weken is niet arbitrair. Het is inderdaad objectief, zelfs indien een bepaalde marge van onzekerheid blijft bestaan betreffende de berekeningswijze van deze termijn. Het onderscheid tussen kinderen die nog moeten geboren worden en kinderen die reeds geboren zijn berust op objectief verschillende situaties. De grief die erin bestaat te stellen dat het recht op leven van het ongebooren kind moet wijken voor de "vaste wil" van zijn moeder om aan het leven een einde te stellen, heeft niets te maken met enige discriminatie. Hetzelfde geldt voor de beweerdde "onduldbare discriminatie" in hoofde van een kind indien vaststaat dat het kind dat geboren zal worden, zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose, tegenover andere kinderen, steunt op objectief onderscheiden situaties. Tenslotte staat het vast dat de beweerdde discriminatie die verzoekers zelf ondergaan, "waar het hen niet toegelaten wordt om voor de kinderen die zij zullen verwekt hebben steeds dezelfde bescherming af te dwingen" in werkelijkheid niets te maken heeft met enige discriminatie.

- 6.A.6.2.2. Ten aanzien van de discriminatie bij de toepassing van het verbod tot foltering (onderdeel b), merkt de Ministerraad op dat de omstandigheid dat de wet voorziet dat er geen inbreuk is in de hypothesen van vrijwillige zwangerschapsafbreking die zij vaststelt geen enkele discriminatie tot stand brengt in de uitoefening van de rechten verzekerd onder meer door artikel 3 van het E.V.R.M. en artikel 7 van het BUPO. De door de wet voorziene hypothesen hebben niets te maken met het juridisch begrip van foltering. De foltering is een onmenselijke behandeling welke tot doel heeft informatie of bekentenissen tot stand te brengen, wat ten deze niet het geval is.
- 6.A.6.2.3. Ten aanzien van de discriminatie van de man (vader) ten opzichte van de vrouw (moeder) van het verwekte kind in verband met het recht op gezinsleven en aanverwante rechten (onderdeel c) bewijzen verzoekers niet dat zij zich in een gelijkaardige situatie bevinden en hebben zij

dus geen belang bij het invoeren van dit middel. Door enkel rekening te houden met de wil van de zwangere vrouw, zonder rekening te houden met de wil van de vader van het kind, heeft de wetgever een objectief verschillende situatie voor ogen gehad. Het gemaakte onderscheid kan dan ook op objectieve en redelijke wijze worden verantwoord, zodat het beginsel van niet-discriminatie niet geschonden wordt. In de mate waarin de beweerde discriminatie nadelig zou zijn voor de man, kan zij in ieder geval niet worden beschouwd als een miskennis van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Zoals de naam van het Verdrag het laat uitschijnen, strekt het tot uitbanning van discriminatie ten nadele van vrouwen, en niet ten nadele van mannen.

- 6.A.6.2.4. Ten aanzien van de discriminatie van de man (vader) van het verwekt, doch ongebooren kind tegenover de vrouw/moeder van dat kind in verband met het recht om beroep te doen op een onpartijdige rechtbank en aanverwante rechten (onderdeel d), wijst de Ministerraad er op dat de bestreden wet een Strafwet is die geen subjectieve rechten doet ontstaan. Men moet opmerken dat de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft geoordeeld dat het recht van de vader op bescherming van zijn privé- en gezinsleven niet zo breed kan worden geïnterpreteerd als zou het voor de vader het recht inhouden om geconsulteerd te worden betreffende de zwangerschapsafbreking die zijn echtgenote wenst te laten uitvoeren of om terzake een gerechtelijke procedure in te stellen (ECRM, 13 mei 1980, verzoek nr. 8.416/79, D.R., 19, p. 244-264). Men kan de wetgever niet verwijten dat er geen "verplichting" tot consultatie van de vader door de vrouw die een zwangerschapsafbreking wenst te ondergaan werd voorzien, noch dat niet werd voorzien in de mogelijkheid voor de vader om zich in dat geval tot de Rechtbank te wenden. Deze verplichting bestaat inderdaad niet in het supra-nationaal recht. Verzoekende partijen bewijzen overigens niet dat het subjectief recht dat de vader zou hebben om zich te verzetten tegen een zwangerschapsafbreking niet aan een Rechtbank zou kunnen worden voorgelegd. Het verschil in behandeling vloeit voort uit een objectief verschil tussen de mannen en de vrouwen en dat verschil is niet onevenredig met het beoogde doel, met name het behouden van de strafrechtelijke beteugeling van de zwangerschapsafbreking met die tempering dat er twee door de wet voorziene uitzonderingen zijn waarin deze strafsancie niet zal worden

toegepast.

- 6.A.6.2.5. Ten aanzien van de discriminatie van de minderjarige vrouw (moeder van een ongeborn kind) in verband met het gezinsrecht, andere aanverwante rechten en het beroep bij een onpartijdige rechtbank en aanverwante rechten (onderdeel e) dient opnieuw te worden opgemerkt dat de bestreden wet een Strafwet is, die enkel het kader schetst waarbinnen een zwangerschapsafbreking niet langer meer strafbaar is. Zij tast de fundamentele bepalingen van het burgerlijk recht niet aan. Zij belet niet dat de ouders op civielrechtelijk vlak, en zelfs langs gerechtelijke weg, maatregelen zouden kunnen uitlokken in het belang van hun minderjarig kind.

De zwangerschap en de onmiddellijke gevolgen die er uit voortvloeien zijn in eerste instantie - en uit kracht van de natuur - eigen aan de vrouw. Het criterium van onderscheid, met betrekking tot de toestemming tot abortus, is op deze situatie gebaseerd, en is dus objectief en redelijk verantwoord. Het hoeft trouwens geen betoog dat de vereiste van toestemming van de verwekker van het kind of van de ouders van het minderjarig meisje in bepaalde omstandigheden delicate problemen met zich zou kunnen brengen, die rechtstreeks in strijd kunnen komen met het recht op privé-leven van de vrouw.

- 6.A.6.3. In hun memories van antwoord wijzen de verzoekende en tussenkommende partijen er op dat het Hof het beroep ontvankelijk heeft verklaard en dus minstens impliciet het middel verworpen heeft dat de Ministerraad meende te moeten putten uit het beweerde gebrek aan nauwkeurigheid. De middelen zijn ontvankelijk zodra zij vermelden welke grondwettelijke regel geschonden is, welke de bepalingen zijn die deze regel schenden en in welk opzicht de grondwettelijke regel door de bedoelde bepalingen geschonden is. Uit de eenvoudige lezing van de verzoeken blijkt dat de aangehaalde middelen aan deze criteria voldoen.

Ten onrechte poogt de Ministerraad (6.A.6.2) de toepasselijkheid van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet te beperken. Deze opvatting is in strijd met de Grondwet en met de Belgische rechtsorde in het algemeen. Van oudsher worden de rechten van het ongeborn kind beschermd door zowel burgerrechtelijke regels die zijn persoon beschermen als door de bestraffing van daden die zijn leven bedreigen. Overigens geniet eenieder overeenkomstig artikel 128 van de Grondwet de bescherming verleend aan personen en aan goede-

ren, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen en mogen er ten aanzien van ongebornen geen discriminatoire uitzonderingen worden gesteld. Bovendien slaan de aangevoerde discriminaties niet enkel op ongebornen, doch ook op verzoeker als vader.

- 6.A.6.3.1. Wat onderdeel a) van het middel betreft verwerpen verzoekende en tussenkomende partijen het verweer van de Ministerraad (6.A.6.2.1). Het recht op leven heeft zowel een grondwettelijke grondslag, omdat het een algemeen rechtsbeginsel is, zonder hetwelk geen van alle grondwettelijk gewaarborgde rechten en vrijheden zouden kunnen bestaan, als een internationaalrechtelijke grondslag. Uiteraard bestaat het recht op leven vanaf de aanvang van dit leven, zoniet zou het recht onbestaande zijn. Op grond van de ontwikkeling van de biologische wetenschap kan thans met zekerheid gesteld worden dat het menselijk leven aanvangt van bij de verwekking. Van oudsher worden overigens de rechten van het ongeborn kind beschermd, zowel door burgerrechtelijke regels die zijn persoon beschermen (art. 326, 328, 725 en 906 van het Burgerlijk Wetboek), als door de bestraffing van daden die zijn leven bedreigen (art. 348 ev., 418, 419 en 422bis van het Strafwetboek) en door sociaal rechtelijke regels (art. 13 van de wet van 10 april 1971 op de arbeidsongevallen). Deze bepalingen steunen impliciet op het recht op leven. De diverse onderscheiden in de bestreden wet zijn wel degelijk arbitrair : de 12-wekengrens steunt op louter opportunitaire redenen en niet op wetenschappelijke of ethische redenen; het onderscheid tussen geboren en ongeborn kinderen is arbitrair omdat het leven zich op continue wijze ontwikkelt; de subjectieve wil van een persoon is geen geldige basis om rechtsgeldig en straffeloos iemands leven te ontnemen; de rechtstaat moet de zwakkeren positief discrimineren en de bewoordingen van de wet zijn niet voor objectivering vatbaar daar waar staat "dat het kind dat geboren zal worden lijden zal aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose".

- 6.A.6.3.2. Wat onderdeel b) van het middel betreft verwerpen de verzoekende en de tussenkomende partijen eveneens het verweer van de Ministerraad (6.A.6.2.2.). De Ministerraad verenigt ten onrechte artikel 3 van het E.V.R.M. en artikel 7 van het BUPO tot één bepaald aspect van de foltering. Deze bepalingen voorzien onder meer geen enkele beperking naargelang het doel van de foltering, de onmenselijke of vernederende, wrede of ontterende behandeling.
- 6.A.6.3.3. Wat onderdeel c) van het middel betreft merken de verzoekende en de tussenkomende partijen op dat de Ministerraad (6.A.6.2.3) nergens aangeeft welke deze objectieve criteria wel zouden zijn, gaat hij voorbij aan het recht op gezinsleven en miskent hij het instituut van het huwelijk. Het Verdrag van New York (18 december 1979) veroordeelt zowel de discriminaties ten nadeel van vrouwen als deze ten nadele van mannen.
- 6.A.6.3.4. Wat onderdeel d) van het middel betreft moet worden gesteld dat het recht om beroep te doen op een onpartijdige rechtbank door de man-vader, duidelijk is afgesneden. De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft zich nog niet uitgesproken over een dergelijke wettekst. De Ministerraad (6.A.6.2.4) werpt ook op dat het internationaal recht niet in de verplichting tot consultatie van de vader voorziet of de mogelijkheid om zich in dat geval naar de rechter te wenden. Die opmerking is niet terzake omdat het supra-nationaal recht geen gedetailleerde wetboek is, doch wel algemene beginselen omvat. De vader heeft noch de mogelijkheid om zich naar een onpartijdige rechtbank te begeven, noch kan hij zijn recht afdwingen. Zelfs als hij bij een eenzijdig verzoek tijdig een verbod zou kunnen bekomen, kan hij dit niet afdwingen, omdat de bestreden wet voorziet dat de abortus in elk geval kan worden uitgevoerd en niet meer kan aangevochten worden als aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Bovendien is het abortusverbod bij gebreke aan duidelijke objectief geldende criteria in feite opgeheven.
- 6.A.6.3.5. Ten aanzien van onderdeel e) van het middel wijzen verzoekers er nog op dat de formele door de wet in het leven geroepen abortusprocedure belet dat de ouders ook maar enige maatregel zouden kunnen ondernemen ten aanzien van hun minderjarige dochter over wie zij nochtans civielrechtelijk de ouderlijke macht hebben tot zij achttien jaar wordt en voor wie ze ook verantwoordelijkheid

dragen. Hoe is het mogelijk dat de bestreden wet een handelingsonbekwame minderjarige toelaat om, buiten haar ouders, voogd, familieraad of jeugdrechtbank om, zonder dat voornoemde ingelicht worden, of inspraak of beslissingsrecht hebben eigenmachtig en zonder verhaal van wie ook, te beslissen over de vernietiging van het ongebooren leven dat zij draagt ?

In tegenstelling tot wat de Ministerraad (6.A.6.2.5) beweert dat sommige discriminaties in de bestreden wet te verantwoorden zijn op het onderscheid tussen man en vrouw, zijn verzoekers van oordeel dat dit geen geoorloofd, duidelijk, objectief en pertinent criterium is en dat het bovendien strijdig is met internationale verdragsregels. Zo wijst het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen er op dat de functie van vrouwen bij de voortplanting geen basis voor discriminatie mag zijn.

- 6.A.7. De Ministerraad is in zijn memorie van oordeel dat het tweede middel aangevoerd in de zaak met rolnummer 231 (6.A.2) onontvankelijk is in de mate dat aan de bestreden wet verweten wordt dat zij "abortus op verzoek" toelaat, aangezien daarmee geen discriminatie wordt aangeklaagd. Zelfs indien het middel aldus zou kunnen worden begrepen dat de bestreden wet een ongelijkheid tot stand brengt tussen de vrouwen die wel een noodtoestand kunnen invoeren en dezen die dit niet kunnen, dient opgemerkt dat deze bewering door geen enkel gegeven gestaafd wordt, zodat het middel in elk geval ongegrond is. In zoverre het middel kritiek uitbrengt op de omstandigheid dat een minderjarige zwangere vrouw kan overgaan tot een zwangerschapsafbreking zonder de toestemming van de vader en de ouders, de echtgenoot of de partner, in strijd met de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, ziet men niet in waarin in dit opzicht enige discriminatie zou kunnen bestaan. De verzoekende partijen houden verder voor dat er een beweerd discriminatie zou bestaan ten opzichte van het recht op leven tussen mensen met een recht op leven en mensen met een voorwaardelijk recht op leven. Aangezien niet wordt aangeduid welke werkelijke discriminaties de bestreden wet in het leven zou roepen, kan het middel niet worden aangenomen. Het is bovendien ongegrond want de ingeroepen bepalingen laten niet toe uit te maken of er een recht op leven bestaat dat voor het Hof kan worden afgedwongen. De Ministerraad is van oordeel dat het middel dat klaagt over het onderscheid tussen embryo's aangetast door een handicap en andere embryo's onontvankelijk

is. Verzoekers rechtvaardigen immers niet waarom en in wiens naam zij een dergelijke beweerde discriminatie die hen niet betreft, kunnen aanvechten, omdat zij uiteraard geen embryo's zijn. Het door de wetgever gemaakte onderscheid berust op een objectieve situatie welke niet discriminerend is; de afwezigheid van een meer nauwkeurige definitie van het criterium tast het objectief karakter ervan niet aan, het wordt versterkt door de wettelijke vereiste dat bij het medisch dossier het advies moet worden gevoegd van twee geneesheren. Door enkel rekening te houden met de wil van de moeder, zonder noodzakelijkerwijze rekening te houden met de wil van de vader, had de wetgever een objectief verschillende situatie voor ogen welke voortvloeit uit de aard der zaken. Het recht van de vader op bescherming van zijn privé- en gezinsleven mag niet zo breed worden geïnterpreteerd als zou het voor hem het recht inhouden om geconsulteerd te worden betreffende de zwangerschapsafbreking die zijn echtgenote wenst te laten uitvoeren of om zich tot de rechtbank te wenden. De overwegingen die worden ontwikkeld m.b.t. de arts hebben geen uitstaans met het begrip discriminatie tussen toestanden die een gelijkwaardige behandeling zouden rechtvaardigen : het middel is bovendien onontvankelijk aangezien het zelfs geen gewag maakt van enige discriminatie en het uiteraard niet aanduidt waarin deze zou kunnen bestaan.

- 6.A.8. Ten aanzien van de middelen aangevoerd in de zaak met rolnummer 237 (6.A.3 en 6.A.4) herneemt de Ministerraad de argumenten vermeld onder 6.A.6.2. Bovendien gaan de verzoekende partijen er ten onrechte van uit dat de wetgever een "recht op abortus" zou hebben in het leven geroepen ten voordele van de vrouw, wanneer vaststaat dat het kind dat geboren zal worden zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose. Het enige gevolg dat de wetgever heeft gewild is dat de vrouw die in dergelijke tragische omstandigheden het initiatief neemt om een zwangerschapsafbreking te laten uitvoeren, en de geneesheer die daaraan meewerkt, niet langer het voorwerp zullen uitmaken van strafrechtelijke veroordelingen. De wetgever wou begrip vertonen voor de zwangere vrouwen die de moed niet hadden om een kind ter wereld te brengen dat zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose. Er werd een waarborg ingebouwd : de geneesheer tot wie de vrouw zich heeft gewend moet de medewerking vragen van een

tweede geneesheer, wiens advies bij het dossier moet worden gevoegd. Verder herneemt de Ministerraad de argumentatie als vermeld onder 6.A.6.2.1, 6.A.6.2.3 en 6.A.6.2.4.

- 6.A.8.1. Ten aanzien van de middelen aangevoerd in de zaak met rolnummer 240 (6.A.5.1 - 6.A.5.5) stelt de Ministerraad vast dat de verzoekers in werkelijkheid op louter formele wijze stellen dat de bepalingen van de bestreden wet discriminaties tot stand brengen, maar niet op concrete wijze kan worden opgemaakt waarin de beweerde discriminaties zouden bestaan. Deze situatie is het noodzakelijk gevolg van het feit dat de verzoekende partijen niet persoonlijk worden geraakt door de bepalingen van de bestreden wet. Zij moeten onontvankelijk worden verklaard wegens gebrek aan nauwkeurigheid. In ondergeschikte orde gaat de Ministerraad nader in op de onderscheiden middelen.
- 6.A.8.2. Ten aanzien van het eerste middel (6.A.5.1) herneemt de Ministerraad in essentie de argumenten vermeld onder 6.A.6.2.1.
- 6.A.8.3. Ten aanzien van het tweede middel (6.A.5.2) herneemt de Ministerraad in essentie de argumenten vermeld onder 6.A.6.2.3 en 6.A.6.2.4.
- 6.A.8.4. Ten aanzien van het derde middel (6.A.5.3) merkt de Ministerraad op dat het middel, zonder dat aan te tonen, ervan uitgaat dat er voor geconcipieerde kinderen een onbegrensd recht op leven bestaat; dit is evenwel niet het geval, noch in het interne, noch in het internationaal recht. Het postulaat waarop het middel berust blijkt aldus niet waar. Voor het overige herneemt de Ministerraad de onder 6.A.8.1 vermelde argumenten.
- 6.A.8.5. Ten aanzien van het vierde middel (6.A.5.4) wijst de Ministerraad er nogmaals op dat het middel berust op een onbewezen postulaat. Voor het overige is de omstandigheid dat in het burgerlijk recht het verwekt kind bevoegd is om te erven, een schenking te ontvangen en door zijn vader te worden erkend, zonder invloed op de mogelijkheid van de wetgever om een misdrijf te definiëren of te herdefiniëren.
- 6.A.8.6. Ten aanzien van het vijfde middel (6.A.5.5) wijst de Ministerraad er op dat de aangevoerde discriminatie niet bestaat. Het doel van de wet is het niet strafbaar stellen van een vrijwillige zwangerschapsafbreking die door een arts wordt uitgevoerd, wanneer de door de wet

gestelde voorwaarden zijn vervuld. Hij heeft gewild, in een uiterst delicate materie, die ieders geweten raakt, dat elke arts kan weigeren om een vrijwillige zwangerschapsafbreking uit te voeren. Dat een arts zulk een ingreep niet wenst uit te voeren moet vanzelfsprekend en vanwege de vertrouwensrelatie zelf die tussen de patiënte en de arts dient te bestaan, bij de patiënte bekend zijn, wanneer zij besluit de arts in vertrouwen te nemen. Elke andere houding, onder meer dat een arts zijn patiënte zou te denken geven dat hij een vrijwillige zwangerschapsafbreking zou kunnen uitvoeren indien de voorwaarden van de wet zijn vervuld, om dan tenslotte uit gewetensoverwegingen te weigeren die ingreep uit te voeren, zou duidelijk onaanvaardbaar zijn. De wetgever heeft dus geen discriminatie ingevoerd, maar wel een keuzemogelijkheid voor de artsen, die zullen kiezen volgens hun geweten.

6.A.8.7. In zijn aanvullende memorie wijst de Ministerraad er nog op dat enkel het bestaan van een beweerde discriminatie tussen de toekomstige vaders en moeders welbeschouwd als bewijs van het belang van de verzoekende partijen kan gelden. Ten gronde bestaat deze discriminatie evenwel niet. Als er een discriminatie tussen mannen en vrouwen bestaat wat de geboorte en de zwangerschap betreft, dan spruit deze discriminatie voort uit de natuur, vanwege de specifieke opdracht die vrouwen en moeders van haar meekregen. Sommigen van hen zullen geestelijk, fysiek, financieel en psychologisch in staat zijn om een zwangerschap, ook al is die niet gewenst, en een geboorte, al wordt het een zware dobber, te aanvaarden. Anderen, die zich niet in die positie bevinden, zullen, in de gevallen die de bestreden wet beoogt te beperken, een zwangerschapsafbreking laten uitvoeren. Geen van de verzoekende partijen is een vrouw, dat is significant. De omstandigheid dat de wet, gelet op de nood van sommige vrouwen, bepaalt dat de vrijwillige zwangerschapsafbreking die zij zullen laten uitvoeren niet vergezeld zal gaan van strafsanc-ties, ook niet als hun echtgenoot of partner niet wordt geraadpleegd, blijkt derhalve een menselijke maatregel die ten aanzien van de vrouwen werd genomen. De vermeende discriminatie waarvan in dat verband de mannen het slachtoffer zouden zijn omdat zij, naar zij klagen, wel moeten worden geraadpleegd, blijkt dermate klein dat zij bij de beoordeling van de onderhavige waarden redelijkerwijze niet in overweging kan worden genomen.

6.A.8.8. In hun memorie van antwoord zijn verzoekende partijen van oordeel dat anders dan de Minister-raad beweert, de keuze van de wetgever discriminerend is door de zwangere vrouw alleen, in overleg met een arts, te laten beslissen over een zwangerschapsafbreking, terwijl de man, de andere verwekker, daarbij geenszins wordt betrokken. De wetge

ver heeft aldus een regel ingevoerd die in strijd is met het beginsel dat man en vrouw gelijk zijn. De wet ontnemt één van de ouders de uitoefening van zijn rechten. Het ontbreken van vrouwen onder de verzoekende partijen vindt vanzelfsprekend zijn rechtvaardiging in het feit dat de wet juist hen en hen alleen het recht verleent te besluiten tot een zwangerschapsafbreking in de gestelde gevallen. Het ontnemen van de vaderschapsrechten is geen geringe discriminatie, maar een aperte schending van het beginsel van de gelijkheid van man en vrouw. Die schending is des te ernstiger daar zij in werkelijkheid inbreuk maakt op een fundamenteel recht als het recht om een gezin te stichten door met name kinderen te hebben en op de plicht voor eenieder zonder uitzondering het leven te beschermen.

6.B.1. Verscheidene middelen of onderdelen van middelen, steunend op het principe dat de continuïteit van het menselijk leven een ononderbroken en identieke bescherming vanaf de verwekking impliceert, gaan uit van de opvatting dat de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet het verbod inhouden het geboren en het ongeborn kind of onderscheiden categorieën van ongeborn kinderen verschillend te behandelen.

6.B.2. Artikel 6 van de Grondwet bepaalt :

"Er is in de Staat geen onderscheid van standen. De Belgen zijn gelijk voor de wet; zij alleen zijn tot de burgerlijke en militaire bedieningen benoembaar, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet kunnen worden gesteld."

Artikel 6bis van de Grondwet bepaalt :

"Het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden. Te dien einde waarborgen de

wet en het decreet onder meer de rechten en vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden."

6.B.3. Die bepalingen stellen niet uit zichzelf vast dat de mens al vanaf zijn verwekking de bescherming geniet die zij waarborgen.

Uit de bepalingen van het internationaal verdragsrecht waarop de verzoekende partijen zich beroepen kan niet worden afgeleid dat de instemming die de Belgische Staat ermee heeft betuigd de grondwettelijke waarborg van identieke rechten voor levende personen en ongeboren kinderen inhoudt. Weliswaar houden sommige bepalingen, die voorkomen in verscheidene verdragen waarop de verzoekende partijen zich beroepen, voor de verdragssluitende staten de verplichting in om maatregelen te nemen waardoor een zwangerschap in optimale omstandigheden normaal tot een eind kan worden gebracht. Bovendien bestaan, meer bepaald in het Belgisch burgerlijk en sociaal recht, wetsbepalingen die de belangen en de gezondheid van het ongeboren kind beschermen vanaf zijn verwekking.

Hoewel de verplichting het menselijk leven te eerbiedigen de wetgever verplicht maatregelen te treffen om ook het ongeboren leven te beschermen, kan hieruit nochtans niet worden afgeleid dat de wetgever, op straffe van miskennis van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, zou verplicht zijn om het geboren en het ongeboren kind op dezelfde wijze te behandelen.

- 6.B.4. Het Hof is niet bevoegd om te beoordelen of een bepaling verenigbaar is met andere normen dan het gelijkheidsbeginsel en het niet-discriminatieverbod of de bevoegdheidsregels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld. Nu de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet niet de verplichting inhouden om een ongeborn kind op juridisch vlak in elk opzicht gelijk te beschouwen met een geboren en levende persoon, dienen de middelen die afgeleid zijn van de schending van deze bepalingen enkel te worden onderzocht in zoverre zij discriminaties aanvechten tussen geboren en levende personen.
- 6.B.5. De onderscheiden die nog moeten worden onderzocht betreffen :
- a) de discriminatie van de vader ten opzichte van de moeder;
 - b) de discriminatie van de ouders van een minderjarige moeder ten opzichte van deze laatste;
 - c) de discriminatie van bepaalde artsen ten opzichte van andere;
 - d) de discriminatie van bepaalde vrouwen ten opzichte van andere vrouwen met betrekking tot het verbod op foltering.
- 6.B.6. De artikelen 6 en 6bis van de Grondwet hebben een algemene draagwijdte. Zij verbieden elke discriminatie, ongeacht de oorsprong ervan : de grondwettelijke regels van gelijkheid en van niet-discriminatie zijn van toepassing ten aanzien van alle rechten en vrijheden die aan de Belgen zijn toegekend, met inbegrip van die welke voortvloeien uit internationale verdragsbepalingen die België binden, in de interne rechtsorde toepasselijk zijn gemaakt

door een akte van instemming en die directe werking hebben.

- 6.B.7. De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld, met inachtneming van het doel en de gevolgen van de bestreden maatregel en van de aard van de in geding zijnde beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijze niet evenredig zijn met het beoogde doel.
- 6.B.8. Het Hof heeft geen beoordelings- en beslissingsbevoegdheid die vergelijkbaar is met die van democratisch gekozen wetgevende vergaderingen. Het komt het Hof uitsluitend toe na te gaan of de maatregelen die wetgevende vergaderingen hebben genomen aan het gelijkheids- en het niet-discriminatiebeginsel voldoen.
- 6.B.9. Door de omstandigheden vast te stellen waarin een zwangerschapsafbreking geen misdrijf is, legt de wetgever niemand verplichtingen op waarvan andere personen zouden zijn ontheven. De aangevochten bepalingen roepen uit zichzelf dus geen discriminatie in het leven ten aanzien van de vrouwen die, vanwege de noodsituatie waarin zij zich bevinden en met inachtneming van de wettelijk gestelde voorwaarden, vrijwillig van oordeel zijn een zwangerschap te moeten laten

afbreken en die welke even vrijwillig besluiten de zwangerschap te voleindigen.

a) De discriminatie van de vader ten opzichte van de moeder

- 6.B.10. De verzoekende partijen verwijten de bestreden wet dat de vader niet betrokken wordt bij de besluitvorming omtrent de zwangerschapsafbreking en dat hem geen toegang verleend wordt tot een onafhankelijke en onpartijdige rechtbank. Dit zou strijdig zijn met zowel de artikelen 6, 6bis en 30 van de Grondwet, als met sommige bepalingen van internationaal recht (6.A.1., c en d, 6.A.3., 6.A.5.2.).
- 6.B.11. De grieven die zijn afgeleid uit de omstandigheid dat het gezichtspunt van de vader niet uitdrukkelijk in aanmerking wordt genomen door de wet, hebben slechts betekenis in de hypothesen waarin deze zwangerschapsafbreking niet verbiedt. Welnu, in die hypothesen, zou het feit van de toestemming van de vader te eisen neerkomen op het toekennen aan hem van een vetorecht, waardoor hij zijn vrouw zou kunnen verplichten haar zwangerschap te voleindigen. De weigering van de wetgever om aan de man een dergelijk strafrechtelijk gesanctioneerde macht over de vrouw toe te kennen, is verantwoord omwille van de objectieve verschillen die tussen hen bestaan ten gevolge van de betrokkenheid van de persoon zelf van de vrouw bij de zwangerschap en bij de bevalling waartoe deze normaliter leidt.
- 6.B.12. Ingevolge de parlementaire voorbereiding (Gedr.

St. Senaat, B.Z. 1988, 247/2, pp. 135, 182, 211, 215; Hand. Senaat, 27 oktober 1989, p. 308) blijkt dat de wetgever zich heeft uitgesproken in de overtuiging dat tot een zwangerschapsafbreking in optimale omstandigheden niet kan worden besloten dan na raadpleging van de man wiens vaderschap niet wordt betwist, doch dat hij de afwezigheid van raadpleging niet juridisch behoefde te sanctionneren.

Uit diezelfde parlementaire voorbereiding blijkt ook dat de wetgever oog had voor de sociologische werkelijkheid waarbinnen de door deze wet geregelde toestanden zich situeren. Hij heeft derhalve redelijkerwijze rekening kunnen houden met verschillende feitelijke situaties, naargelang de zwangere vrouw en de vader al dan niet een goede relatie hebben. In het eerste geval zou een bepaling die de voorlichting van de vermoedelijke vader verzekert, overbodig zijn geweest. In het tweede geval heeft de wetgever de kans, dat de bezwaren van de vader de moeder van haar voornemen af zou brengen, illusoir kunnen achten.

- 6.B.13. Er is aangevoerd dat, door aan de man geen medezeggenschap toe te kennen in de besluitvorming betreffende een zwangerschapsafbreking, door evenmin de verplichting op te leggen zijn advies in te winnen of hem in kennis te stellen van een voorgenomen zwangerschapsafbreking en door in zodanig geval geen beroep op de rechter te organiseren, de wetgever afbreuk doet aan het recht op gezinsleven dat is gewaarborgd door artikel 8 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en de artikelen 17 en 23 van het Internationaal

Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, aan het recht om te huwen en een gezin te stichten gewaarborgd door artikel 12 van het E.V.R.M. en artikel 23 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten en aan het recht op behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechtelijke instantie gewaarborgd door artikel 6 van het EVRM en artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.

- 6.B.14. Het recht van de echtgenoot of de vader op bescherming van zijn privé- en gezinsleven en het recht te huwen en een gezin te stichten kan niet zodanig ruim worden genterpreteerd dat het de procedurele rechten zou inhouden die de verzoekende partijen vorderen, te weten het recht om geraadpleegd te worden en het recht om een rechtbank te adiëren wanneer zijn echtgenote zich voorneemt haar zwangerschap af te breken.
- 6.B.15. De verzoekende partijen voeren nog de schending aan van artikel 30 van de Grondwet, waarvan de toetsing evenwel niet tot de bevoegdheid van het Hof behoort, en van een aantal andere bepalingen van internationaal recht (zie 6.A.1.c.) en d), 6.A.3. en 6.A.5.2.), die echter hetzij geen directe werking hebben, hetzij geen betrekking op het recht op gezinsleven van de man hebben of niets aan artikel 6 en 6bis van de Grondwet toevoegen.
- 6.B.16. De middelen betreffende de discriminatie van de vader ten opzichte van de moeder zijn niet gegrond.

b) De discriminatie van de ouders van een minderjarige moeder ten opzichte van deze laatste

6.B.17. De verzoekende partijen voeren aan dat de ouders van een minderjarige zwangere vrouw gediscrimineerd worden ten opzichte van deze laatste, omdat hun "recht op gezinsleven" miskend kan worden door een willekeurige beslissing van hun dochter, zonder dat zij gebruik kunnen maken van hun macht over haar of zich kunnen wenden tot een onafhankelijke rechter.

6.B.18. Een zwangere vrouw en haar ouders bevinden zich, wat de zwangerschap van eerstgenoemde betreft, in een geheel verschillende toestand. Het gelijkheidsbeginsel vereist niet dat de minderjarige vrouw die een zwangerschapsafbreking overweegt, zou verplicht worden op straffe van een misdrijf te plegen haar ouders te raadplegen, noch dat dezen toegang zouden kunnen hebben tot een rechtbank.

c) De discriminatie van bepaalde artsen ten opzichte van andere

6.B.19. De verzoekende partijen zijn van oordeel dat de bestreden wet discriminerend is nu, hoewel zij de geneesheer vrij laat al dan niet een zwangerschapsafbreking uit te voeren, zij hem verplicht de vrouw bij haar eerste verzoek in te lichten over zijn weigering de ingreep te verrichten, terwijl hij haar als vertrouwensarts op een andere wijze had kunnen helpen. Verzoekende partijen zijn van oordeel dat dit systeem de

geneesheren die verklaren dit te weigeren, in een situatie brengt die nadelig kan zijn ten opzichte van diegenen die dit aanvaarden, derwijze dat dit voor hen patiëntenverlies zou meebrengen.

6.B.20. De bestreden wet verhindert geenszins dat de geneesheer tot wie de zwangere vrouw zich richt om tussen te komen, aanbiedt haar te helpen op een andere wijze dan met een zwangerschapsafbreking, maar zij verplicht hem, indien hij niet wenst mee te werken aan een zwangerschapsafbreking, de vrouw daarvan op de hoogte te stellen bij de eerste raadpleging. Zij legt de geneesheer geen andere verplichting op. Op die wijze heeft de wetgever de gewetensvrijheid van de geneesheer willen eerbiedigen, zonder het recht op medische hulpverlening van de vrouw die zich in de voorwaarden bepaald door de wet bevindt in het gedrang te brengen. De wetgever kon redelijkerwijze wel eisen dat degene die de intentie heeft om te weigeren een zwangerschapsafbreking uit te voeren, niet wacht om dit te zeggen. Zelfs al mocht blijken dat de bestreden wet daardoor voor bepaalde geneesheren de gevolgen heeft die de verzoekende partijen vrezen, dan nog zouden zij niet voldoende zijn om vast te stellen dat er geen redelijk verband van evenredigheid zou bestaan tussen de aldus door de wetgever beoogde doeleinden en door hem aangegeven middelen.

d) De discriminatie van bepaalde vrouwen ten opzichte van andere vrouwen met betrekking tot het verbod op foltering

- 6.B.21. De verzoekende partijen zijn van oordeel dat de bestreden wet op discriminatoire wijze toelaat dat de vader en de moeder van een ongeborn kind onderworpen worden aan een wreedaardige, onmenselijke behandeling die folterend en vernederend is in hoofde van de persoon die erin heeft toegestemd en dat in strijd met sommige bepalingen van internationaal recht.
- 6.B.22. Artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden bepaalt dat niemand mag worden onderworpen aan folteringen, noch aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen en artikel 7, eerste zin, van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten bepaalt : "Niemand mag worden onderworpen aan folteringen, noch aan wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing".
- 6.B.23. Onder folteringen of wrede en onmenselijke behandelingen moeten die handelingen worden begrepen waarbij op doelbewuste wijze hevige pijn of ernstig leed van fysieke of psychische aard wordt toegebracht met het oog bijvoorbeeld op het bekomen van informatie of bekentenissen van het slachtoffer, de bestraffing van het slachtoffer of het onder druk zetten of intimideren van het slachtoffer of derden. Vernederende behandelingen van hun kant zijn handelingen die degenen die eraan worden onderworpen in zijn ogen of in de ogen van derden krenken of zijn menselijke waardigheid ernstig aantasten.

De door artikel 350, tweede lid, van het Strafwetboek beoogde zwangerschapsafbreking is

kennelijk niet een handeling die verboden wordt door voormelde verdragsbepalingen; het middel luidens welke op discriminerende wijze afbreuk zou gedaan worden aan die bepaling, kan derhalve niet worden aangenomen.

Overige middelen

- 7.A.1. *Het derde middel in de zaak met rolnummer 231 is afgeleid uit de schending van het strafrecht. De bestreden wet wijkt af van het legaliteitsbeginsel, onttrekt de strafrechtelijke kwalificatie aan de rechter en creëert op ongeoorloofde wijze een strafuitsluitende verschoningsgrond.*
- 7.A.2. *De Ministerraad is van oordeel dat het middel niet ontvankelijk is aangezien de daarin ontwikkelde grieven geen uitstaans hebben met enige schending van de grondwettelijke regels inzake gelijkheid en niet-discriminatie.*
- 7.A.3. *Het vierde middel, in de zaak met rolnummer 231, is afgeleid uit de schending van extralegale regels en supra- en internationale normen, onder meer de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 2 van het E.V.R.M., de Aanbeveling 874 van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa over een Europees Charter voor de Rechten van het Kind en de Conventie betreffende de Rechten van het Kind. De vernietiging van het leven is een immorele daad en de sanctionering is noodzakelijk voor de bescherming van de essentiële rechten en vrijheden van het individu in de rechtsstaat. De bestreden norm waarbij de appreciatie over de vaste wil en de noodsituatie en de in te roepen ongeneeslijke zware kwaal aan het oordeel van de rechter wordt onttrokken is strijdig met de Grondwet; de beoordeling van de al dan niet strijdigheid van de gedraging met de rechtsnorm behoort tot de essentie van de jurisdictionele functie; het doel van de wet het aantal clandestiene abortussen te bestrijden, abortus op aanvraag te vermijden en het verschijnsel abortus te doen afnemen is onbereikbaar; de aangevoerde middelen zijn niet evenredig met het beoogde doel.*
- 7.A.4. *De Ministerraad werpt op dat het middel onontvankelijk is in de mate waarin de schending*

van "extra-legale regels" wordt ingeroepen. In de mate waarin het middel een schending van internationaalrechtelijke bepalingen inroept, dient opgemerkt dat een gebeurlijke discriminatie voortvloeiende uit de Belgische wet, ten opzichte van de rechten en vrijheden die niet door het intern Belgisch recht, maar door internationaalrechtelijke normen worden gewaarborgd, slechts voor het Hof kunnen worden ingeroepen indien er enerzijds een discriminatie is in de zin van de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet en indien anderzijds de rechten die het voorwerp uitmaken van deze discriminatie voortvloeien uit internationale verdragsbepalingen die België binden, in de interne rechtsorde toepasselijk zijn gemaakt door een akte van instemming, en een directe werking hebben. Aan deze eisen is niet voldaan door de Aanbeveling 874 van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa en evenmin door de Conventie betreffende de Rechten van het Kind (Algemene Vergadering VN, 20 november 1989). Indien het daarentegen juist is dat het recht op leven wordt gehuldigd, heeft dit recht nochtans niet de inhoud die verzoekers er aan toekennen. Terzake herneemt de Ministerraad de argumentatie vermeld onder 6.A.6.2.1.

- 7.B.1. Het Hof is onbevoegd om kennis te nemen van middelen die zich er toe beperken de schending aan te voeren van het Strafrecht of van "extralegale regels". Het Hof is evenmin bevoegd om kennis te nemen van middelen die de schending aanvoeren van verdragsrechtelijke bepalingen zonder te wijzen op een discriminatie in strijd met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet.

OM DEZE REDENEN,

HET HOF,

verklaart de beroepen ingesteld door Jacques Villeneuve, Martine Van Eycken en Elise Van Geel niet ontvankelijk;

verklaart de overige beroepen ontvankelijk doch niet gegrond;

verwerpt de beroepen.

Aldus uitgesproken in het Nederlands, het Frans en het Duits overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof op de openbare terechtzitting van 19 december 1991.

De griffier,

De voorzitter,

L. POTOMS

J. DELVA